

Токторов Э.С., Токторов К.К.

БААТЫР – ПАНФИЛОВЧУ КАДЫРМАМАТ ТОКТОРОВ

Токторов Э.С., Токторов К.К.

ГЕРОЙ ПАНФИЛОВЕЦ – КАДЫРМАМАТ ТОКТОРОВ

E.S. Toktorov, K.K. Toktorov

HERO PANFILOV'S – KADYRMAMAT TOKTOROV

Бул макалада Улуу Ата Мекендик согуштун ардагери Кадырмамат Токторов тууралуу баяндалат..

Негизги сөздөр: панфиловчу, баатыр, наводчик, коммунист, башкарма, эмгек ардагери.

Данная статья информирует нас о ветеране Великой Отечественной Войны Кадырмамате Токторове.

Ключевые слова: панфиловец, герой, наводчик, коммунист, руководитель, ветеран труда.

This article informs us about Kadyrmat Toktorov.

Keywords: panfilov's, hero, gunner, Communist, head, labour veteran.

Жаңы-Арык айыл өкмөтүнө караштуу Таш-Арык айылы 1970-жылы негизделген. Бул жер башта эли жок адыр эле, кийин Отуз-Адыр каналынан чоң лоток менен суу чыгарылып, бош жаткан коктую колоттуу адырларга «Кыргызстан» совхозунун алма бактары, жүзүмзарлары өстүрүлүп, жолдун боюна чарбанын №3 бөлүмүн уюштурууга партиянын Кара-Суу райкомунун биринчи катчысы Кадыркул Абдразаков башында турган жетекчилер киришип, элдерге үй салууга жер берилип, жумушчулар көчүрүлүп келинген. Мына ушул иштерди уюштуруунун башында турган жаңы бөлүмгө башкаруучу болуп дайындалган коммунист, Улуу Ата Мекендик согуштун катышуучусу, панфиловчу жоокер Кадырмамат Токторов чоң салым кошкон. Бөлүмгө ар кайсы айылдардан, көбүнчө Кызыл-Суу айыл аймагынан элдер көчүрүлүп келип, алар совхозго жумушка кабыл алынып, үйлөр салынып, бак-дарактуу 400дөн ашуун түтүн эли бар Таш-Арык айылы өсүп чыккан.

Ооба, элдин иши үчүн жан аябай иштеген, чыныгы патриот, коммунист Кадырмамат Токторовдун калк үчүн сиңирген эмгеги ал киши көзү өтсө да дайыма сыймык менен оозго алынып, эскерилип келет.

Кадырмамат Токторов 1921-жылы Кара-Суу районундагы Кызыл-Суу айыл аймагына караштуу Бөөн-Жар айылында туулган. Атасы Токтор колхозчу болуп иштеген карапайым инсан болгон, анын үч уулу бар эле. Кадырмамат, Самидин жана Мизан. Азыр Мизан аксакалдын көзү бар. Кадырмамат Кызыл-Суудагы башталгыч мектептен 3-класска чейин билим алып, 1938-жылы Оштогу бухгалтерлерди даярдоочу курста окуп, 1939-жылы «Жаңы-Жол» колхозунда эсепчи, кийин Улуу Ата Мекендик согуш башталганга чейин башкы бухгалтер болуп иштеп турган. 1937-жылы ВЛКСМдин катарына өткөн Кадырмамат чарбанын комсомол уюмунун катчысынын милдетин да аткарган.

Патриот инсан К.Токторов эл башына оор күн түшүп Улуу Ата Мекендик согуш башталганда өлкөбүздү душмандардан коргоо үчүн фронтко жөнөө боюнча 1941-жылдын июль айында арыз берген. Ал фронтко жөнөтүлүп, Алма-Ата шаарында генерал-майор И.В.Панфилов командалык кылган 316-аткычтар дивизиясына кабыл алынган. Үч айлык даярдыктан кийин К.Токторов 1941-жылы ноябрь айында Москваны коргоо үчүн болгон салгылашууларга катышкан.

К.Токторов полктун батареясында замбирек атуучу наводчик болгон. Декабрь айында калың кар, ызгаар суукта ал кызмат кылган 316-аткычтар дивизиясы Москвага жулунуп кирип келаткан немецтик аскерлерди артка сүрүү операцияларына катышкан. Москва алдындагы салгылашуулардагы эрдиктери үчүн 316-дивизия 8-гвардиялык дивизия деп аталып, 1941-жылдын декабрында «Кызыл Жылдыз» ордени менен сыйланган.

Таамай атып, замбирек менен душмандын таңкаларын жок кылууга чоң салым кошкон наводчик К.Токторов эң алгачкы сыйлыгы «Күжүрмөндүүлүгү үчүн» медалы менен сыйланган. К.Токторов андан кийин дивизиянын курамында Калинин фронтунда Великие Луки, Холм шаарларын душмандан бошотууга катышкан.

1942-жылдын февраль айында Холм шаарына жакын жерде душмандын танкалык дивизиясынын чабуулун токтотуу үчүн болгон салгылашуу жөнүндө Кадырмамат аба минтип эскерип айтып берер эле:

– Ошол күнү душмандын «Тигр» деген оор танктары бүт талааны каптап, биздин позицияга карап келатышты. Мен ПТР (Противотанковое ружье) деген куралдан ок чыгарып, атып жаттым. Биздин ротанын жоокерлери катуу каршылык көрсөтүп жатышты. Бир кезде душмандын үч танкы, артында 30-40 автоматчылар менен биздин ротанын

станоктуу пулемёту орнотулган жерге чабуул коюшту.

Ротанын командири, капитан Капиров мага: – Токторов таамай аткын, ар бир снаряд текке кетпесин! – деп команда берди. Биринчи танк 50-60 метрдей келип калганда таамай аттым. Танктын гусеницасы үзүлүп, ордунда токтоп, күйүп баштады, люк ачылып, ичинен сыртка чыгууга аракет кылган эки танкисти пулеметчубуз атып өлтүрдү.

Ушул учурда сол жактан экинчи танк 30 метрдей жакын келип калганына карабай аны да таамай атып токтоттум, танк күйө баштады, үчүнчү танк тигилерди көрүп артка бурулуп качып жөнөдү.

– Азаматсын, Токторов, азаматсын! – деп командир Капиров далымдан таптады. Пулеметчубуз эсен калды, немецтин автоматчиктери көбү өлүп, калганы артка чегиништи. Ошондогу эрдигим үчүн II даражадагы «Ата Мекендик согуш» ордени, экинчи жолу «Каармандыгы үчүн» медалы менен сыйланганмын».

Панфиловчу жоокер К.Токторов андан кийин Калинин облусун немецтерден бошотуу үчүн болгон оор салгылашууларга катышып, көп эрдиктерин керсөткөн фашисттик армияны Лудза, Режица шаарларынан сүрүп, Латвиянын Новоржев, Отре, Мадонна шаарларын бошотууга катышкан, жоокер К.Токторов эрдиктерди үчүн «Кызыл Жылдыз», I даражадагы «Ата Мекендик согуш» ордени менен сыйланган.

1944-жылдын июль айында 8-гвардиялык дивизиянын жоокерлери Лудза жана Резекве шаарларын, 27-июлда Режица шаарларын бошотуп, чыныгы баатырдыгын көрсөткөн жоокер К.Токторов эки жолу жеңил жарадар болуп, кайра согушка кирген.

1944-жылдын октябрь айында К.Токторов Рига шаарын бошотуу үчүн болгон айыгышкан салгылашууда оор жарадар болуп, госпиталга жатып калган. Душмандын огу көкүрөккө тийип далыдан тешип чыгып кеткен. Дарыгерлер үч ай дарылагандан кийин аны кайра согушка кирүүгө жараксыз деп бүтүм чыгарып, үйүнө жөнөтүшкөн.

1944-жылдын аягында туулуп өскөн Мекени Кыргызстанга кайтып келген К.Токторов кайра өзүнүн жумушуна киришип, «Жаңы-Жол» колхозунун башкы зсепчиси болуп иштеп калат. 1951-жылы аны жетекчилер Бишкек шаарындагы жогорку партиялык мектептеги колхоз председателдеринин курсуна окууга жиберилген. Коммунист Кадырмамат аба 1954-жылы окуусун бүтүп, дипломго ээ болгон.

1954-жылы ал Куршаб районундагы Калинин атындагы колхоздун башкармасынын төрагасы болуп дайындалып, 1958-жылга чейин эмгектенген. Ал иштеген жылдары чарбанын экономикасы жогорулап, кабыл алынган план-тапшырмалар ашыгы менен аткарылып, жаш жетекчинин күнү-түнү тынбаган аракетинин үзүрү кайткан.

Өз ишине жогорку жоопкерчилик менен мамиле кылган Кадырмамат аба 1958–1960-жылдары партиянын Кара-Суу райкомунун инструктору болуп иштеген.

1960–1963-жылдары ушул райондогу «Отуз-

Адыр» совхозунун Жаңы-Арык бөлүмүнүн башкаруучусу болуп эмгектенет. 1963-жылы жаңыдан «Кыргызстан» совхозу түзүлүп, анын биринчи бөлүмү болгон Жаңы-Арык айылынын башкаруучусу болуп дайындалган К.Токторов чыныгы коммунисттик демилгелүүлүгү, жогорку жоопкерчилиги менен эмгектенип, жылда алма, жүзүм, бакча өсүмдүктөрүн мамлекетке сатуунун пландары ашыгы менен аткарылып, бөлүмдүн эмгекчилери социалисттик мелдеште алдыңкы орунда болушат.

1970-жылы Таш-Арык айылы негизделип, бул айылда №3 бөлүм уюштурулуп, 10–15 түтүн эле үйдө жашаган жумушчулар жылдан-жылга көбөйтүлүп, элди көчүрүп келүүдө Кадырмамат Токторов катуу иштеп, күнү-түнү аракеттенет. 1965–1966-жылы ал Кыргызстан Компартиясынын Борбордук Комитетинин алдындагы I жылдык партиялык курстан билим алган.

1977-жылга чейин К.Токторов «Кыргызстан» совхозунун № 3 бөлүмүнүн башкаруучусу болуп иштеп, анан ардактуу эс алууга чыккан. 1977-жылдан Жаңы-Арык айыл өкмөтүнүн согуш жана эмгек ардагерлер кеңешинин төрагасы болуп 2005-жылга чейин милдет аткарган.

Эмгектеги жетишкендиктери үчүн ал Кыргыз ССР Жогорку Кеңешинин Ардак грамотасы, андан сырткары көптөгөн Ардак грамоталар менен сыйланган. Ал эми Улуу Ата Мекендик согуштун катышуучусу катары үч орден, он бир медаль менен сыйланган.

Кадырмамат аба Каракөз аттуу 1939-жылы туулган кызга баш кошуп, экөө 6 уулдуу, 2 кыздуу болушкан. Каракөз эне азыр 75 жашта, эң кенже уулу Алмаздын колунда жашайт.

Чоң уулу Абдыманап жогорку маалыматтуу соода кызматкери, Самарканддагы кооперативдик институтту бүтүргөн, 4 кыз, 1 уулдун атасы.

Уулу кызы – Замира мугалим. Ош пединститутун бүтүрүп, Жоош айыл өкмөтүндөгү Агартуу орто мектебинде эмгектенет, 1 уул, 3 кыздын энеси.

Экинчи уулу – Маматжан «Эмгекчи» дыйкан чарбасынын башчысы, анын 3 уулу, 2 кызы бар.

Амат аттуу уулу политехникалык институтту бүткөн, инженер, «Ош-Дюбек» акционердик коомунда директордун орун басары, 2 уул, 1 кызы бар.

Анарбай деген уулу дарыгер, Кыргыз медициналык институтун бүтүргөн, Кара-Суу райондук ооруканада бөлүм башчысы болуп эмгектенет. 2 кыз, 1 уулдун атасы.

Кубаныч КМУнун экономика факультетин бүтүргөн, азыр ОшМУнун экономика факультетинин деканынын орун басары болуп иштейт, 2 уулу, 4 кызы бар.

Кенже уулу Алмаздын кесиби инженер, 3 кызы бар. Кенже кызы Гүлмиранын кесиби тарых мугалими, ОшМУнун тарых факультетин бүтүргөн, учурда Бишкек шаарындагы № 5 гимназияда мугалим, 1 уул, 3 кыздын энеси.

Өмүрлүк жолдошу Кадырмамат аба жөнүндө Каракөз эне төмөндөгүдөй пикирлерин билдирди:

«Мүнөзү оор басырыктуу, токтоо киши эле.

өмүр бою анын бир да көңүл чөктүргөн жаман сөзүн укпадым. Балдарына өтө камкор ата эле, баарын окутту, үйлөдү, там куруп берди, шарт түзүп жакшы карады. Эл арасында чоң кадыр-баркы бар эле. 20 жылдан ашык Ардагерлер Кеңешин жетектеп жакшы иштеди. Бош убактысында мал карап, жылкы багып, жашында улак чапканга аябай кызыкчу. Өтө акылман, уюштургуч жөндөмү күчтүү инсан эле».

Кенже уулу Алмаз атасынын согуштагы эрдиктери жөнүндө айткандарынан эстеп мына буларды баяндады:

– Бир жолу душмандын танкалары чабуулга өткөндө атамдын замбирегине снаряд тийип, өзү жонунан жарадар болуп фашисттердин курчоосунда калат, атам ошондо өлгөн жоокерлердин денесин

топтоп, астына жашынып, үн чыгарбай беш саат жатат, фрицтер окопторду бир сыйра карап, жардарларды атып кетишет, алар кеткенден кийин атам эптеп сойлоп окоптон чыгып, эсин бир жоготуп, кайра эсине келгенде Советтик аскерлер жанынан өтүп баратып көрүп калып, госпиталга жеткиришкен экен, көп жолу өлүмдөн калыптыр.

Ооба, панфиловчу жоокер Кадырмамат Токторовдун эрдиги жаш муундарга сабак, небере, чөбөрөлөрүнө анын өмүр жолу, эмгеги үлгү бойдон кала берет. Токторов Кадырмамат атабыз 2010-жылы март айында дүйнөдөн кайтты. Таш-Арык айылынын Кадырмамат Токторов жашап өткөн көчөсүнө анын ысмы ыйгарылган.

Рецензент:

кандидат исторических наук Маматов А.